

ki, a személyes hangvételt és a tágabb kulturális összefüggéseket ugyanis ezekben a szövegekben sikerült a legjobban összehangba hozni.

A harmadik és a negyedik rész a kötet tetőpontja, itt érnek össze a korábban megkezdett irányvonalak, kiegészülve egy olyan újabb kulturális réteggel, melyet a könyv már említett külső kialakítása megelőlegezett. Ez különösen a *Középen* és a *Manifesztum* című versekben figyelhető jól meg, melyek közül az utóbbi ennek a végtelen sűrítettségnek egyfajta meghaladását is magában foglalja: „A fiatal barokk mázunk lehull. / Az táru fel, ami volt, szúzi és / már ős öreg, melyben megmara-

dunk.” Ennek a folyamatnak a végpontja *A nulla*, ami után a *Nagy elrendezésben* című versben Lanczkor már a kötet újjáélesztéséről beszél: „Újjáéleszttem könyvem: tetszhalott – / vagy hordják széjjel a kutyák, / ahogy a goaiak hordták / szét Xavéri Szent Ferenc testét.” Mindezt az utolsó rész, a *Rekvium* versei követik. *A tiszta ész* azonban nem ér véget az utolsó lappal, tovább működik, folytonos újraolvasásra ösztönöz, ez pedig egy első kötet esetében nem csekély eredmény.

KRUSOVSKY DÉNES

(*JAK – LHarmattan Kiadó, Budapest, 2005, 80 oldal, 1150 Ft*)

Kultúra

CONSUELO DE SAINT-EXUPÉRY: *Vasárnapi levelek*

2000-ben, Antoine de Saint-Exupéry születésének századik évfordulójára jelent meg a feleségének, Consuelo de Saint-Exupérynek visszaemlékezéseit tartalmazó kötet:

A rózsza emlékiratai (Európa, 2002). A könyv Franciaországban nagy visszhangot keltett, az év sikerkönyve lett, hiszen az alapjául szolgáló dokumentumok mindaddig ismeretlenek voltak, és izgalmas, új fejezetet nyitottak az Exupéry-recepció-történetben – sőt új keretet adtak annak, megismertetvén a világot a kis herceg rózsájának modelljével.

A hazánkban 2005-ben megjelent kötet, a *Vásárnapi levelek* (*Lettres du Dimanche*, 2001) válogatás Consuelo férjéhez írott leveleiből. „Ne sírj! Szép az ismeretlen, amikor a felfedezésére indulunk. Harcolni megyek a hazáért... Mindennap írok nekem két-három sort, [...] és így nem szakadunk el egymástól, mert mindörökké a feleségem vagy.” Ezekkel a szavakkal búcsúzott el feleségétől Exupéry 1943 áprilisában, amikor Algírba indult, hogy csatlakozzon a II. világháborúban harcoló honfitársaihoz. Consuelo eleget tett a kérésnek, és közel egy évtizeden keresztül írta leveleit, rendületlenül, annak ellenére, hogy férjét 1944 nyarán elűntnek nyilvánították.

A levelek egyik érdekessége, hogy fel-feltűnnek bennük különböző képzőművészek, írók, költők, akik az Exupéry házaspár baráti, ismeretségi köréhez tartoztak. Consuelo ugyanis maga is művész, avantgárd festő és szobrász, akinek mesterei Derain és Picasso voltak.

Bepillantást nyerhetünk abba is, hogyan viszonyult a világháborúhoz az amerikai szellemi és gazdasági elit azon része, amelyik Európából a háború elől vagyonát és életét az államokba mentette át: „Ez az elegáns, sznob világ most ujjong örömben, mert te háborúzni mentél, és azt mondja: »Micsoda győzelem, mi-

csoda öröm ez Saint-Ex számára, harcolhat a hazáért! [...] Hősként kell meghalnia. [...] Olyan lesz, mint a moziban, és maga büszke lesz a dicsőségre, amit a férje szerez majd a hazának, és ebben a dicsőségben maga is fűrödhet.«”

A könyvet azonban igazán azért az üzenetért érdemes elolvasni, amely szinte minden levél mélyén ott rejtezik – ez pedig az elpazarolt boldogság felett érzett fájdalom. „Az egyetlen elveszett dolog az idő, amit haragunk és panaszkodásunk miatt vesztegettünk el. Vigyázni kellett volna arra az időre. Létrehozni azalatt bármit, egy asztalt, egy levelet, egy szerelmes dalt...”

Mintha maga az elválás, egymás végleges elvesztésének félelme kapcsolta volna össze őket, akik a hétköznapiakban nehezen tudtak problémamentesen létezni egymás mellett. Consuelo, alig kapván választ férjétől, egy ideálnak címezhetette leveleit, egy olyan eszményített kapcsolatot építhetett ki kettejük között, amelyre talán sohasem lettek volna képesek, ha együtt élnek.

Az idő múlásával, amint Consuelo lassan elfogadja, hogy Antoine nem fog visszatérni, a levelek egyre inkább filozófiai, vallási mélységeket kapnak, a naiv, szertelen asszony lelki és szellemi érését dokumentálván. Eddig nyugodtan

gyermek maradhatott, hiszen ott volt mellette a hatalmas, erős férfi, aki megvédte, aki irányt mutatott, most azonban egyedül kell boldogulnia. Consuelo magába fogadja Antoine bölcsességét, szellemi nagyságát, lelkeik egyesültével férje benne él tovább: „Most egyedül vagyok, drága Tonióm. Nem jött haza. De maga hallhatatlan, gyermekem, hitvesem. Én magamban hordozom, mint a kis herceg.”

Lenyűgöző és megrendítő olvasmány e kötet: vallomások, imák – egy különleges, nagyon érzékeny és mégis nagyon erős asszony életfilozófiája bontakozik ki előttünk. Megingathatatlan istenhite és különleges képi világa minden bizonytalán latin-amerikai voltából fakad, akárcsak gyönyörű metaforái: „Te óceán, én óriás férjem, könnyörül rajtam, a te rózsza-asszonyodon, a te kolibri-asszonyodon, a te esőerdei-selyemmajom-asszonyodon. Óceánom, gyere vissza, és fürdess meg, gyere vissza, és öltöztess fel, gyere vissza, és áldj meg, gyere vissza, és rejts el.”

T. OZORÁK ZSUZSANNA

(Fordította Szőkefalvi-Nagy Eszter, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2005, 196 oldal, 2100 Ft)

VAMOS MIKLÓS: *Hogy volt*

Ahogy a fiúknak szükségük van apára, úgy a fiatal íróknak is szükségük van afféle atyai jó barátokra. Aki néha tanítja őket, akit jó hallgatni egy kicsit, aki mesél a régi időről, a régi emberekről, hajdan volt csatákról. Az ilyen atyai barátok, múltidéző beszélgetések teremtik meg a folytonosságtudatot az írókban. Ettől érzik úgy, hogy részei egy olyan, a múltban gyökerező, a mában élő és a jövőbe mutató hagyománynak, amely tartással és felelősséggel ruházza fel a tollforgatókat.

Vámos Miklós legújabb kötete nem titkolta ezt a célt szolgálja. Megjelenése óta sokszor, sok helyütt kifejtette, hogy leginkább a fiatalokhoz szól a *Hogy volt* írásában, különösen azon fiatalokhoz, akik írói ambíciókat dédelgetnek. De olvashatják azok is, akik emlékezni akarnak: felidézni a pesti művészet azon jellemző figuráit, akikről már csak múlt időben beszélhetünk.

A *Hogy volt* írásait nagyrészt már olvashattuk külön-külön az ÉS hasábjain, de így – átfésülve, kötetbe rendezve – megajándékoznak az egész élményével. Így aztán azok sem fognak csalódni, akik az előzetes beharangozás ellenére is regényt várnak a kötetből.

A stílus irodalmi, a tónus ismerős. A rendszeres Vámos-olvasók